

Inka Hopsu vihr

Kirjallinen kysymys varhaiskasvatuksen laadun varmistamisesta ja henkilöstövajeen ratkaisemisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Laki lasten päivähoidosta tuli voimaan jo 1973, ja lasten päivähoidosta annetulla asetuksella määriteltiin päiväkotien lapsiryhmien enimmäiskoko ja henkilöstön vähimmäismitoitus. Lakia on vuosien saatossa muutettu useita kymmeniä kertoja. Suurin muutos oli lasten subjektiivisen päivähoito-oikeuden säätäminen 1990-luvun alussa, joka poistettiin vuonna 2016 ja palautettiin jälleen vuonna 2020.

Päivähoidon ja varhaiskasvatuksen hallinto siirtyi kansainvälisen käytännön mukaisesti osaksi opetus- ja kasvatustalvveluita nykyisen opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen vuonna 2013. Päivähoitolaki muuttui varhaiskasvatuslaiksi, ja varhaiskasvatuksen sisältöjä ja tavoitteita määriteltiin uudelleen. Tämä kaikki perustui siihen, että kansallinen ja kansainvälinen tutkimus nosti esille 2000-luvun alussa laadukkaan varhaiskasvatuksen vahvan merkityksen lapsen oppimisessa, kasvussa ja kehityksessä. Näissä muutoksissa ei ollut kyse siis pelkästä nimenmuutoksesta, vaan tavoitteena oli aidosti myös varhaiskasvatuksen sisällön ja vaikuttavuuden sekä pedagogiikan kehittäminen.

Koko päivähoitolain ja varhaiskasvatuslain olemassaolon ajan on tarkasteltu ja keskusteltu laatua säätelevistä normeista. Lain tullessa voimaan viisikymmentä vuotta sitten kunnat saivat lupia poiketa normeista muun muassa ryhmäkokojen osalta. Tälläkin hetkellä esimerkiksi Kuntaliitto ja valtiovarainministeriö ovat koonneet ehdotuksia normien purusta, jotka sisältävät myös esimerkiksi päiväkotien henkilöstörakenteeseen liittyviä esityksiä.

Tutkimusten mukaan henkilöstön koulutus, osaaminen ja sitoutuminen tehtävään työhön ovat keskeisimpiä varhaiskasvatuksen laadun tekijöitä. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartassa henkilöstön ammatillisen osaamisen tasoa pidetään yhtenä keskeisimmistä varhaiskasvatuksen laatutekijöistä. Samoin Karvin varhaiskasvatuksen laadun arvioinnissa (2018) on todettu henkilöstön korkeakoulutasoisen tutkinnon olevan yhteydessä korkeampaan oppimisympäristöjen tai -prosessien laatuun sekä lapsilähtöisempään pedagogiikkaan ja monipuolisempaan kielelliseen tukeen. Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että varhaiskasvatusthenkilöstön korkeammalla koulutustasolla on myönteinen vaikutus ennen kaikkea henkilöstön ammatillisiin asenteisiin, tietoihin ja taitoihin. Nämä taas vaikuttavat positiivisesti lasten kehitykseen tai oppimiseen.

Suomessa uudistuneen varhaiskasvatuslain tavoitteet ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirja asettavat henkilöstön ammatilliselle osaamiselle uudenlaisia vaatimuksia. Näiden

Kirjallinen kysymys KK 102/2024 vp

suuntaviivojen toteutumiseksi arjen käytännöissä on henkilöstön osaamistasoa nostettava ja kehitettävä erityisesti pedagogista osaamista painottavaan suuntaan (ks. myös Puroila ja muut 2017). Varhaiskasvatusta, varhaislapsuutta, varhaiskasvatuksen instituutioiden toimintaa, lasten kehitystä ja oppimista sekä varhaiskasvatuksen ammatillisuutta ja ammatillista osaamista koskeva tutkimustieto lisääntyy edelleen jatkuvasti, mikä vaatii toimenpiteitä.

Varhaiskasvatuslaissa säädellyt rakenteelliset reunaehdot, kuten ryhmäkoko, aikuisten ja lasten välinen suhdeluku sekä henkilöstörakenne, vaikuttavat niin ikään varhaiskasvatuksen oppimisympäristöön ja siellä toteutettavaan pedagogiseen toimintaan. Jo vuonna 1973 säädettiin, että päiväkotien lapsiryhmissä on opettaja. Yli kolmevuotiaiden lasten kokopäiväryhmään määriteltiin kaksi opettajaa ja päiväkotiapulainen. 1980-luvun uudistuksessa päiväkotiapulaisen tehtävä muutettiin lastenhoitajan tehtäväksi.

Sosiaalishallituksen norminanto päättyi 1987, jolloin asetuksella säädettiin, että jokaisessa päiväkodin lapsiryhmissä tulee olla vähintään yksi opettaja. Kyseinen säädös muuttui 1990-luvun alussa muotoon, jonka mukaan vähintään joka kolmannen hoito- ja kasvatushenkilön tulee olla opettaja. Säädestä luettiin useimmissa kunnissa niin, että vain joka kolmannen tulee olla opettaja, mikä aiheutti lastentarhanopettajakoulutuksen koulutusmäärien vähenemisen 1990-luvulla. Tuolloin merkittävä määrä lastentarhanopettajia oli myös työttömänä.

Vuonna 2018 tuli voimaan varhaiskasvatuslaki, jossa on varsin pitkä siirtymäaika eli vuoteen 2030 asti. Lain mukaan lapsiryhmiin palautetaan henkilöstörakenne entiselleen eli vaatimuksena on, että kahdella kolmesta on korkea-asteen tutkinto. Kysymys on siis henkilöstörakenteen palauttamisesta, ei niinkään jostain täysin uudesta vaatimuksesta.

Varhaiskasvatuksen ja päivähoidon henkilöstö on viimeiset vuodet tehnyt töitä suurten muutosten alla. Toiminnalta vaaditaan tuloksia ja vaikuttavuutta, mutta epävarmuutta luovat henkilöstön asema, koulutuksen ja osaamisen arvostuksen lasku, varhaiskasvatuksen asema ja arvostus koulutuspolitiikassa sekä moninaiset työolosuhteet.

2000-luvun huonot päätökset lastentarhanopettajakoulutusmäärien vähentämisessä ja puutteet opettajatarpeen arvioinnissa ovat aiheuttaneet sen, että erityisesti eteläisessä Suomessa on nyt merkittävä varhaiskasvatuksen opettajapulana. Tehdyt norminpurkuesitykset eivät vastaa varhaiskasvatuksen tehtävien ja painopisteiden muutoksia eivätkä näistä johtuvia osaamisvaatimuksia. Esimerkiksi osaaminen pedagogiseen johtamiseen pitäisi varmistaa jatkossakin, sillä se on tapa vahvistaa varhaiskasvatuksen laatua.

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten koko oppimispolulle, minkä vuoksi siihen on panostettava. Koulutuspolitiikan ja koulutuksen tuloksellisuuden kannalta on oleellista, että laadukas, monipuolinen ja pedagoginen varhaiskasvatus on kaikkien lasten oikeus. Se on merkittävää myös eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten ja perheiden kotoutumisessa sekä kielen oppimisessa. Varhain saatu kielitaito helpottaa sitten muuta oppimista. Lasten oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ei kuitenkaan voi toteutua ilman päteviä opettajia ja riittäviä henkilöstöresursseja.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Kirjallinen kysymys KK 102/2024 vp

Miten hallitus turvaa yliopistoille pitkäaikaisen rahoituksen, jonka turvin yliopistot voivat kouluttaa laadukkaasti vuoteen 2030 mennessä tarvittavan määrän varhaiskasvatuksen opettajia sekä päiväkodin johtajia ja

miten hallitus edistää hallitusohjelmaan kirjattua alan veto- ja pitovoiman vahvistamista kehittämällä työoloja ja varhaiskasvatuksen laatua?

Helsingissä 18.3.2024

Inka Hopsu vihr